

of heads of national departments liaison with Europol. For Ukraine, the study of coordination of activity of law enforcement bodies of member States of the EU, as well as cooperation in the field of law enforcement is an important aspect in determining the optimal legal forms and mechanisms for future integration in the EU. Cooperation of Ukraine with the EU in the context of the European neighbourhood policy is based on current EU action Plan in the field of justice and home Affairs approved 12/12/2001, as well as the action Plan Ukraine - EU, which was signed on 21.02.2005, and the action Plan Ukraine - EU in the area of justice, freedom and security, approved 18.06.2007 year at a meeting of the Council on cooperation between Ukraine and the EU. It is stated the failure, the fragmentation of the domestic regulatory mechanism coordinating the activities of law enforcement agencies. The necessity of adopting a separate law, which would regulate the versatile coordination, since the movement towards European integration requires harmonization of national procedures with the European multilevel mechanisms of interaction of law enforcement bodies.

Key words: *members of the European Union, coordination, Europol, Eurojust, the European Constitution.*

УДК 343.265

О.О. Книженко

**ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ
З ВИПРОБУВАННЯМ ТА УКЛАДЕННЯ УГОД
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ**

Розглянуто питання щодо можливості укладення угоди у кримінальному провадженні про корупційні злочини з угодженням звільнення від відбування покарання з випробуванням. На підставі аналізу норм Загальної частини КК України, сучасного антикорупційного законодавства, робиться висновок, що в разі вчинення корупційного злочину узгодити можна тільки покарання, його вид та розмір, однак звільнення від відбування покарання з випробуванням – ні. Частина 1 ст. 75 КК України прямо позбавляє суд можливості звільнити від відбування покарання з випробуванням особу, яка засуджується за корупційний злочин.

Ключові слова: *кримінальна відповідальність, звільнення від відбування покарання з випробуванням, корупція, корупційне правопорушення, корупційний злочин.*

Постановка проблеми. Протидія корупції на сьогодні є національним завданням номер один, на що наголошується в Щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України. Також ним акцентовано увагу, що прийняття низки антикорупційних законів у 2014 р. започаткувало в Україні найбільш масштабну антикорупційну реформу, яка є системною [1, с. 158]. Передусім було прийнято такі основоположні закони, як «Про запобігання корупції», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», «Про

Національне антикорупційне бюро України», що насамперед створює підґрунтя для проведення системних реформ.

Відповідно до внесених змін до КК України від 14.10.2014 року, які обумовлені саме прийняттям ЗУ «Про Національне антикорупційне бюро України» держава посилила заходи, спрямовані на протидію корупції. Зокрема зазнала змін ч.1 ст. 75 КК, що на сьогодні не дозволяє застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням у разі засудження за корупційні злочини. Стосується таке обмеження й укладення угод у кримінальному провадженні.

Проте саме питання укладення угод у кримінальному провадженні щодо корупційних злочинів на практиці викликає чимало запитань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі проблемам звільнення від відбування покарання з випробуванням окрім праць автора цієї праці присвячено наукові доробки А.В. Андрєєва, О.В. Беци, О.П. Гороха, О.М. Звенигородського, А.І. Золотарьова, А.О. Клевцова, Є.С. Назимка, Є.О. Письменського, Д.В. Ягунова та ін. Проте, зважаючи на останні зміни, що відбулися в кримінальному законодавстві, проблема звільнення особи від відбування покарання з випробуванням при засудженні за корупційні злочини у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини на теоретичному рівні ще не розглядалася.

Формування цілей. Метою цієї публікації є дослідження саме питання можливості (або відсутності можливості) звільнення особи від відбування покарання з випробуванням при засудженні за корупційні злочини у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинної редакції ч. 1 ст. 75 КК України суд не може приймати рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку засудження за корупційний злочин. Водночас у ч. 2 цієї статті визначається, що суд приймає рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини, якщо сторонами угоди узгоджено покарання у вигляді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, позбавлення волі на строк не більше п'яти років, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Така редакція приписів ч.ч. 1 та 2 ст. 75 КК України окремими практиками тлумачиться так, начебто положення цих частин мають самостійне значення й не залежать одне від одного, що дозволяє стверджувати про відсутність заборони стосовно затвердження угоди про примирення або про визнання вини щодо корупційних злочинів, якщо сторонами угоди узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Як на аргумент щодо підтвердження вказаної позиції її прибічники акцентують увагу на відсутність будь-яких обмежень укладення угоди в кримінальному провадженні про корупційні злочини, що визначається положеннями Глави 35 Кримінального процесуального кодексу України «Кримінальне провадження на підставі угод».

Отже, перед практиками постало два найсуттєвіших питання:

1) чи можливо відповідно до вимог КК України та КПК України укладати угоди у кримінальних провадженнях про корупційні злочини з узгодженням звільнення від відбування покарання з випробуванням;

2) чи має право суд затверджувати такі угоди з подальшим звільненням від відбування покарання з випробуванням.

Аби дати відповіді на ці питання необхідно системно тлумачити закон про кримінальну відповідальність у контексті інших положень Загальної частини КК України (наприклад, ст. 65 КК України), положень не тільки КПК, а й низки законів, прийнятих 14.10.2014 року, які спрямовані на протидію корупції.

Відразу відзначимо, що відповідь на два поставлених запитання має бути негативною.

Такий висновок впливає з наступного.

Передусім у ст.ст. 471, 472 КПК зазначено, що зміст угоди про примирення або про визнання вини поміж істотних для відповідного кримінального провадження обставин та інших обов'язкових, передбачених у цих нормах, положень, має містити узгоджене покарання та згоду сторін на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням.

Аби реалізувати вказані положення КПК, ідеться про можливість укладення угод, у яких можливе узгодження не тільки покарання, а й можливість узгодити звільнення від його відбування, у 2012 році (ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» від 13.04.2012 року) було доповнено ст. 75 КК України частиною другою, яка забезпечувала застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням і під час укладення угод у кримінальному провадженні.

Зауважимо, що без внесення зазначених змін було б неможливим укладення угоди щодо звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Укладаючи такі угоди, прокурор передусім керується положеннями як Загальної, так й Особливої частин КК України. Стосується це й звільнення від відбування покарання з випробуванням. Так, не може бути досягнуто угоди щодо призначення відповідного покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, якщо цього не дозволяють норми КК України (положення як Загальної так і Особливої частин КК).

Оцінювати як дві самостійні абсолютно незалежні норми, які містяться в ч.ч. 1 та 2 ст. 75 КК, що дозволило б порушувати питання про можливість укладення угоди про звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення корупційного злочину, не можна. Цей висновок випливає з того, що в ч. 1 визначено підстави та умови застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Умовами його застосування є призначення покарання у вигляді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, а також позбавлення волі на строк не більше п'яти років. Виходячи зі змін, унесених у 2014 році, додалася ще одна умова – цей злочин не має бути корупційним.

Підстави звільнення від відбування покарання з випробуванням обумовлені суспільною небезпечністю вчиненого злочину й особи, яка його вчинила. Застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням можливе по-перше, щодо тих осіб, суспільна небезпечність яких є невеликою, по-друге, дані, які характеризують винного і свідчать про можливість досягнення виправлення особи без відбування основного покарання.

У протилежному випадку (у разі визнання самостійності вказаних норм) підстави застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини є іншими, ніж ті, які передбачені ч. 1 ст. 75 КК України. Це означало б, що під час укладання такої угоди не має значення ані тяжкість учиненого злочину, ані особа винного, ані обставини справи, які б дозволяли дійти висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання.

Зазначене доводить, що звільнення від відбування покарання з випробуванням у будь-якому разі має відбуватися за наявності підстав та умов, визначених у ч. 1 ст. 75 КК України. Винятки становлять неповнолітні, вагітні жінки та жінки, які мають дітей віком до семи років, оскільки для них законодавець передбачив певні особливості, передбачених ст.ст. 79, 104 КК України.

Обґрунтуванням указаної позиції слугує й генезис інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням (умовного засудження). Він свідчить, що, зародившись у другій половині XIX ст. як альтернатива короткочасному позбавленню волі та одержавши світового поширення, цей захід дозволяв застосування мінімального кримінально-правового впливу до особи, яка викликала переконання в тому, що вона здатна виправитися без відбування призначеного покарання [2, с. 34]. Таке переконання виникало на підставі оцінки обставин, що характеризують особу винного та вчинений нею злочин.

Слід також відзначити, що в науковій літературі вже неодноразово постає питання щодо можливості застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення злочинів відповідної категорії.

Передусім, з прийняттям КК України в 2001 році та трансформацією умовного засудження та відстрочки виконання покарання у звільнення від відбування покарання з випробуванням, постало питання про можливість застосування такого звільнення щодо вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів.

Вирішальну роль у розв'язанні зазначеного питання також відіграв зміст ч. 1 ст. 75 КК України. Автором цієї роботи в попередніх працях уже відзначалося, що при звільненні від відбування покарання з випробуванням у випадку засудження до позбавлення волі на строк не більше п'яти років мають ураховувати не максимальну межу санкції норми статті, за якою винного засуджують, а реально призначений строк у вироку. Такий висновок випливає з аналізу статей 74 і 75 КК, оскільки обмеження щодо тяжкості вчиненого злочину належать до звільнення від покарання, а не його відбування. Кримінальний закон же використовує обидва поняття. Наприклад, «звільнення від покарання» (ст.84 КК), «звільнення від відбування покарання з випробування» (ст. 75), «умовно-дострокове звільнення від відбування покарання» (ст.81). У ст. 75 КК законодавець говорить лише про призначене покарання, тому при вирішенні питання про звільнення від відбування покарання з випробуванням слід ураховувати призначене покарання у вироку, а не межу санкції норми статті, за якою засуджують особу [2, с. 91].

Така позиція була сприйнята не лише судовою практикою [2, с. 92], а й у подальших наукових розробках указаного питання [3].

Ігнорування положень ч.1 ст. 75, а саме обставин справи, які дають висновок про можливість виправлення засудженого без відбування покарання, свідчитиме, що угода буде укладатися й щодо корупціонера, який негативно характеризується, не здатен виправитися без відбування покарання, а до нього наперекір указаним вимогам, проте через досягнуту домовленість, застосовується звільнення від відбування покарання з випробуванням.

У разі самостійного тлумачення ч. 2 ст. 75 КК цілком логічно було б вести мову й про самостійне тлумачення положень ч. 5 ст. 65 КК, на підставі чого можна було б укладати угоди й щодо, приміром, до 2-х місяців позбавлення волі. Однак, вочевидь, таке припущення є таким, що створює принцип законності та створює можливість маніпулювання законом, що у свою чергу, є корупціоногенним фактором у правозастосовній практиці.

Обґрунтування протилежної думки посиланням на те, що ст. 75 звертається до суду, а не до прокурора, а в ст.ст. 471, 472 КПК законодавець навпаки звертається до прокурора є безпідставним, оскільки звертання тільки до суду міститься, приміром, й у ст.ст. 65-68 КК України та багатьох інших

нормах. Проте, прокурори, укладаючи угоди, також керуються цими положеннями, хоча законодавець у них звертається передусім до суду.

Отже, заборон щодо можливості укладення угоди у кримінальному провадженні про корупційні злочини немає. Прокурор, керуючись положеннями Загальної частини КК України, під час укладення угоди про примирення або про визнання вини може узгодити вид та розмір покарання, проте він не може узгодити звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Висновки. Даючи відповідь на перше запитання щодо можливості укладення угоди у кримінальному провадженні про корупційні злочини з угодженням звільнення від відбування покарання з випробуванням можемо констатувати, що узгодити можна тільки покарання, звільнення від відбування покарання з випробуванням – ні.

Щодо другого питання стосовно права суду затверджувати таку угоду також мусимо дати негативну відповідь. Частина 1 ст. 75 КК України прямо позбавляє суд можливості звільнити від відбування покарання з випробуванням особу, яка засуджується за корупційний злочин.

Використані джерела:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
2. Книженко О. О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за кримінальним правом України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право»/ О. О. Книженко ; Національний університет внутрішніх справ, м. Харків, 2003 р. –207 с.
3. Андреев А. В. Законотворчі та право застосовні проблеми звільнення від покарання з випробуванням / А. В. Андреев // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4. – С. 236– 245.

Книженко О.А. Освобождение от отбывания наказания с испытанием и заключение соглашений в уголовном производстве в отношении коррупционных преступлений

Рассмотрены вопросы о возможности заключения соглашения в уголовном производстве о коррупционных преступлениях с согласованием освобождения от отбывания наказания с испытанием. На основании анализа норм Общей части УК Украины, современного антикоррупционного законодательства, делается вывод, что в случае совершения коррупционного преступления согласовать можно только наказания, его вид и размер, однако освобождение от отбывания наказания с испытанием - нет. Часть 1 ст. 75 УК Украины прямо лишает суд возможности освободить от отбывания наказания с испытанием лицо, которое осуждается за коррупционное преступление.

Ключевые слова: *уголовная ответственность, освобождение от отбывания наказания с испытанием, коррупция, коррупционное правонарушение, коррупционное преступление.*

Knyzhenko O.O. Relief from probation and concluding agreements in criminal proceedings for corruption crimes

The question about the possibility of an agreement in the criminal proceedings of corruption crimes *uhodzhennyam* release remission of penalty with probation was carried out. On the basis of the common parts of the Criminal Code of Ukraine, the modern anti-corruption legislation, it is concluded that in the case of a corruption offense can only agree punishment, its type and size, but the release from probation – no. Part 1 of Art. 75 Criminal Code of Ukraine directly deprives the court to dismiss the possibility of probation person sentenced for a corruption offense.

This conclusion follows from the fact that in ch. 1, Art. 75 of the Criminal Code of Ukraine stipulates the grounds and conditions for exemption from the application of probation.

Conditions of use is punishment of correctional labor, official restraint, restriction of liberty and imprisonment for a term not exceeding five years. Based on the changes made in 2014, added another condition – this crime must not be corrupt.

Grounds for release on probation due to social danger of the crime and the person who committed it. The use of release on probation can firstly on those public danger which is small, and secondly, data characterizing the offender and suggest the possibility of an amendment stateless serving the main punishment.

Otherwise (in case of recognition of independence of these rules) grounds the use of release on probation in the case of approval of the settlement or plea is other than those provided ch. 1, Art. 75 Criminal Code of Ukraine. This would mean that at the conclusion of such an agreement not important nor the severity of the offense or the offender, or the circumstances that would allow to conclude about the possibility of correcting convicted without punishment.

Key words: *criminal liability, remission of penalty with probation, corruption, corruption offence, corruption crime, corruption criminality.*

УДК 343.132: 343.14

Є.Д. Лук'янчиков,
В.Є. Лук'янчикова

УЧАСНИКИ ОСВІДУВАННЯ

Висвітлено дискусійні питання щодо видів освідування як самостійної слідчої (розшукової) дії у світлі нового Кримінального процесуального кодексу України та можливості його проведення в примусовому порядку. Здійснено порівняльний аналіз правового регулювання слідчої (розшукової) дії за КПК Росії, України та інших країн.

Ключові слова: *слідчий, слідчі (розшукові) дії, освідування, спеціаліст, експерт.*